

Д-р Златко Јаковлев

Функции на менаџментот

Вовед

Менаџментот во современите турбулентни услови на работење претставува еден од најзначајните развојни фактори за ефикасност и ефективност на вкупните деловни активности. Тоа поконкретно значи дека менаџментот не трпи донесување одлуки кои се базираат исклучиво врз минатото или пак врз едноставна екстраполација на сегашните трендови во иднина. Само со правилно сваќање на менаџментот, ќе се остварат целите на поединецот, претпријатието и општествената заедница во целост, бидејќи ќе се изнајде оптимален модалитет кој ќе му обезбеди конкурентна предност на претпријатието на пазарот. Менаџментот, со оглед на неговото значење и важност во работењето на претпријатието, покривајќи ги сите деловни функции, истиот се наметнува како императив.

Во првите декади од минатиот век, францускиот индустријалец Henry Fayol, како претставник на класичната школа за менаџмент, за прв пат укажува дека сите менаџери извршуваат пет функции на менаџментот: планирање, организирање, командување, координирање и контролирање. Најпопуларните книги на менаџментот сѐ уште продолжуваат да се организираат околу овие пет функции.¹

1. Различни сваќања за менаџмент функциите

Почнувајќи од Henry Fayol па сѐ до денешно време многу автори даваат мислења за тоа од кои функции се состои менаџментот. Во табелата 1 дадена е поделба на менаџерските функции според одделните автори. Според податоците во табелата може да се истакне дека практично нема разидување, па дури ни терминолошки за првата, втората и петтата функција - планирањето, организирањето и контролирањето. Постојат диферентни ставови за третата функција:

- некаде екипирањето или барањето персонал се одвоени а некаде не се, од она што во буквален превод би било лидерство (leading);
- некаде се јавува directing;²
- постои став дека тоа е: мотивирање, извршување, раководење, дејствување, влијание, наредување и слично.

Врз основа на горенаведеното може да се констатира дека по планирањето и организирањето, менаџерите пристапуваат кон активност во која треба да: ги мотивираат вработените, наредуваат, одлучуваат, комуницираат, дејствуваат, насочуваат, бидат лидери и слично. Целиов овој сплет на активности може да се означи со изразот управување и раководење.

¹ Д-р Бобек Шуклев, Љубомир Дракулевски: „Менаџмент лексикон“, Скопје, 1993, стр. 60.

² англиски збор што во превод значи: насочување

табела: Менаџерски функции³

Henry Fayol	Harold Koontz, Heinz Weihrich	Paul Hersey, Kenneth Blanchard	Roger Oldcorn
1. Планирање (предвидување)	1. Планирање	1. Планирање	1. Планирање
2. Организирање	2. Организирање	2. Организирање	2. Организирање
3. Наредување (командување)	3. Екипирање (избор на кадри)	3. Мотивирање	3. Извршување
4. Координација	4. Раководење		
5. Контролирање	5. Контролирање	4. Контролирање	4. Контролирање
A. J. Mills	Richard Wald	R. Aldag, T. Stearns	James A. F. Stoner, R. Edward Freeman
1. Планирање	1. Планирање	1. Планирање	1. Планирање
2. Организирање	2. Организирање	2. Организирање и екипирање	2. Организирање
3. Влијание	3. Барање персонал, насочување, водење, мотивирање	3. Directing	3. Leading
4. Контролирање	4. Контролирање	4. Контролирање	4. Контролирање
Kenneth H. Killen	Laster Digman	Seng Lee	The Business of Management
1. Планирање	1. Планирање	1. Планирање	1. Планирање
2. Организирање	2. Организирање	2. Организирање	2. Организирање
3. Раководење	3. Leading	3. Staffing	3. Staffing
4. Мотивирање			4. Directing
5. Контролирање	4. Контролирање	4. Контролирање	5. Контролирање
Herbert G. Hicks, C. Ray Gullett	T. Haimann, R. L. Hilgert	H. Koontz, C. O Donnell	Haimann, Scott
1. Планирање	1. Планирање	1. Планирање	1. Планирање
2. Организирање	2. Организирање	2. Организирање	2. Организирање
3. Мотивирање	3. Staffing	3. Staffing	3. Staffing
	4. Directing	4. Directing	4. Influencing
4. Контролирање	5. Контролирање	5. Контролирање	5. Контролирање

* Извор: Д-р Тодор Кралев: „Основи на менаџментот“, Центар за интернационален менаџмент, Второ издание, 1996.

³ Д-р Тодор Кралев: „Основи на менаџментот“, Центар за интернационален менаџмент, Второ издание, 1996 год., стр. 7.

Согледувајќи ги различните ставови на одделните автори за менаџерските функции, од мој аспект можам да истакнам дека менаџментот се состои од следниве функции:

- планирање
- организирање
- управување и раководење
- координирање и
- контролирање.

Според Н. Коонтз⁴ менаџерските функции го имаат следново значење:

Планирање. Тоа е вовед во селектирање на намерите и целите, а воедно прва активност за успешно спроведување на наведеното. Многуге елементи кои влегуваат во плановите, пред да бидат земени на разгледување, мораат да бидат детално селектирани. Плановите се прават за различни интервали. Во нив силно се имплицирани не само новите идеи туку и осетливоста, опременоста на работното мест и така натака. Треба да се апострофира дека планот е средство за акција и начин за остварување на целта. Доколку планирањето е ефикасно дотолку може да се очекува и негова успешна реализација.

Организирање. Секоја индивидуа мора да си ја знае својата улога при заедничко делување во претпријатието. Сето тоа го овозможува организирањето, кое е втората менаџерска функција. Тоа всушност ја уредува улогата на поединецот во организациската структура. Значи тоа е менаџерска функција која мора да ги идентификува потребите за работна сила, да има увид во профилот и квалитетот на кадарот што е на располагање, вработување на нови работници, селекција на работата и така натака, заради ефективно и ефикасно извршување на детерминирани цели на претпријатието.

Управување и раководење. Оваа функција на менаџментот има за цел да делува врз придонесот на луѓето во претпријатието, на таков начин што ќе ги мотивира вработените да ги извршуваат своите активности на најефективен и најефикасен начин. Но, менаџерите треба да се авторитативни личности кои знаат: да ги делегираат овластувањата на своите соработници, да носат квалитетни одлуки и интерперсонално да комуницираат како по вертикална така и по хоризонтална линија.

Координирање. Тоа е четвртата функција на менаџментот. Самиот термин координирање значи интегрирање и усогласување на активностите на посебните организациони делови (сектори или функционални области) на едно претпријатие за ефективно и ефикасно да бидат постигнати поставените цели.

Контролирање. Оваа менаџмент функција креира мерки и активности кои треба да го осигураат реализирањето на планот. Тука се извршуваат групни плански активности за да се види каде настанале некои отстапувања и што може да се преземе

⁴ Н. Коонтз: "Management", Ninth Edition, McGraw - Hill Book Company, N. Y., 1988, p. 16 - 18.

за нивна санација. Контролирањето е главен инструмент за оценка на успешноста во остварувањето на плановите.

2. Дистинкција помеѓу менаџмент функциите и деловните функции

Како што истакнав претходно, постојат голем број автори кои го проучуваат менаџментот од теоретски и практичен аспект. Имено, почнувајќи од Fayol кој тргнувал од сопствени искуства од практиката, неговиот пристап за менаџмент процесот бил често пати подвргнуван на критики, затоа што не направил јасна разлика помеѓу менаџмент функциите и деловните функции во претпријатието. Всушност, тој менаџментот го сметал за една од шесте функции во претпријатијата. Во тој контекст, според Fayol шесте функции во работењето на претпријатието биле:

- менаџмент (планирање, организирање, наредување, координирање и контролирање);
- техничка функција;
- комерцијална функција;
- обезбедување и
- сметководство.⁵

Вакво непрецизно формулирање на поимите може да се сретне и во трудовите на одредени автори кои се публикувани во поново време. Неопходно е да се истакне дека функциите во процесот на менаџментот треба да се разликуваат од деловните функции во претпријатијата. Покрај деловните функции кои ги споменува Fayol во современи услови на работење се развиле уште и голем број нови деловни функции, како што се: маркетинг, истражување и развој, финансии, инвестиции, кадрова функција и други. Во сите деловни функции менаџментот се применува со цел за нивно ефективно и ефикасно извршување.

Но, од друг аспект трите менаџмент функции: планирањето, организирањето и контролирањето во исто време се и три посебни стручни служби во претпријатието. Додека од една страна помеѓу овие три менаџмент функции тешко може да се постави строго разграничување, од друга страна не е некој посебен проблем да се разграничат кога се разгледуваат како стручни служби во претпријатието. Во големите компании постојат посебни стручни сектори, служби, одделенија за планирање, организирање и контролирање. Всушност, тоа се посебни издиференцирани стручни функции во современите корпорации и за нив е карактеристично тоа дека се тие советодавни а не оперативни служби на органите на менаџментот.

⁵ М-р Васил Мојсоски: „Основи на менаџментот“, Факултет за туризам и угостителство“ - Охрид, Охрид, 2001 год., стр. 38.

Заклучок

Во првите декади од минатиот век, францускиот индустријалец Henry Fayol, како претставник на класичната школа за менаџмент, за прв пат укажува дека сите менаџери извршуваат пет функции на менаџментот: планирање, организирање, командување, координирање и контролирање. Најпопуларните книги на менаџментот сè уште продолжуваат да се организираат околу овие пет функции. Почнувајќи од Henry Fayol па сè до денешно време многу автори даваат мислења за тоа од кои функции се состои менаџментот. Во горенаведената табела дадена е поделба на менаџерските функции според одделните автори. Од податоците може да се истакне дека практично нема разидување, па дури ни термилошки за првата, втората и петтата функција - планирањето, организирањето и контролирањето. Постојат диферентни ставови за третата функција. Имено, некаде екипирањето или барањето персонал се одвоени, а некаде не се, од она што во буквален превод би било лидерство, некаде се јавува насочување, потоа постои став дека тоа е: мотивирање, извршување, раководење, дејствување, влијание, наредување и слично. Врз основа на горенаведеното може да се констатира дека по планирањето и организирањето, менаџерите пристапуваат кон активност во која треба да: мотивираат, наредуваат, одлучуваат, комуницираат, дејствуваат, насочуваат, бидат лидери и слично. Целиов овој сплет на активности може да се означи со изразот управување и раководење.

Согледувајќи ги различните ставови на одделните автори за менаџерските функции, од мој аспект можам да истакнам дека менаџментот се состои од следниве функции: планирање, организирање, управување и раководење, координирање и контролирање. Планирање. Тоа е вовед во селектирање на намерите и целите, а воедно прва активност за успешно спроведување на наведеното. Организирање. Секоја индивидуа мора да си ја знае својата улога при заедничко делување во претпријатието. Сето тоа го овозможува организирањето, кое е втората менаџерска функција. Тоа всушност ја уредува улогата на поединецот во организациската структура. Управување и раководење. Оваа функција на менаџментот има за цел да делува врз придонесот на луѓето во претпријатието, на таков начин што ќе ги мотивира вработените да ги извршуваат своите активности на најефективен и најефикасен начин. Координирање. Тоа е четвртата функција на менаџментот. Самиот термин координирање значи интегрирање и усогласување на активностите на посебните организациони делови (сектори или функционални области) на едно претпријатие за ефективно и ефикасно да бидат постигнати поставените цели. Контролирање. Оваа менаџмент функција креира мерки и активности кои треба да го осигураат реализирањето на планот. Неопходно е да се истакне дека функциите во процесот на менаџментот треба да се разликуваат од деловните функции во претпријатијата. Покрај деловните функции кои ги споменува Fayol во современи услови на работење се развиле уште и голем број нови деловни функции, како што се: маркетинг, истражување и развој, финансии, инвестиции, кадрова функција и други. Во сите деловни функции менаџментот се применува со цел за нивно ефективно и ефикасно извршување.

Фусноти

1. Д-р Бобек Шуклев, Љубомир Дракулевски: „Менаџмент лексикон“, Скопје, 1993, стр. 60.
2. англиски збор што во превод значи: насочување
3. Д-р Тодор Кралев: „Основи на менаџментот“, Центар за интернационален менаџмент, Второ издание, 1996 год., стр. 7.
4. Н. Koontz: “Management”, Ninth Edition, McGraw - Hill Book Company, N. Y., 1988, p. 16 - 18.
5. М-р Васил Мојсоски: „Основи на менаџментот“, Факултет за туризам и угостителство“ - Охрид, Охрид, 2001 год., стр. 38.

Литература

1. Д-р Бобек Шуклев, Љубомир Дракулевски: „Менаџмент лексикон“, Скопје, 1993 год.
2. Д-р Тодор Кралев: „Основи на менаџментот“, Центар за интернационален менаџмент, Второ издание, 1996 год.
3. Н. Koontz: “Management”, Ninth Edition, McGraw - Hill Book Company, N. Y., 1988
4. М-р Васил Мојсоски: „Основи на менаџментот“, Факултет за туризам и угостителство“ - Охрид, Охрид, 2001 год.